

**Інститут психології імені Г.С. Костюка
НАПН України**

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ:

**Збірник наукових праць Інституту психології
імені Г.С. Костюка НАПН України**

Том V

**ПСИХОФІЗІОЛОГІЯ
ПСИХОЛОГІЯ ПРАЦІ
ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ**

Випуск 19

Київ – 2019

Mohyliasta Svitlana Mikolaivna. Scientific correspondent of the Laboratory of Age Psychophysiology of the Institute of Psychology named after G.S. Kostyuk NAPS of Ukraine. Kyiv. Ukraine.

Panasenko Nataliya M. PhD (Psychology). Docent, Senior Researcher. Laboratory of The Age Psychophysiology, of the G.S. Kostyuk Institute of psychology. Kyiv. Ukraine.

Pidlisna S.V. Scientific correspondent of the G.S. Kostyuk Institute of psychology of Ukraine, Teacher of Elementary Classes of Kyiv-Pechersk Lyceum No. 171 "Leader". Kyiv. Ukraine.

Prymachok Liudmyla L. PhD in Pedagogical Sciences, Professor's assistant of the Department of social disciplines of Educational-scientific institute of economy and management of National University of Water Management and Nature usage. Rivne. Ukraine.

Savchenko Tetyana L. Researcher. Laboratory of The Age Psychophysiology, of the G.S. Kostyuk Institute of psychology. Kyiv. Ukraine.

Sirakovska Olena B. Graduate student. Laboratory of The Age Psychophysiology, of the G.S. Kostyuk Institute of psychology. Kyiv. Ukraine.

Voytovich Maria V. Researcher. Laboratory of The Age Psychophysiology, of the G.S. Kostyuk Institute of psychology. Kyiv. Ukraine.

Zelenska Zoia P. Deputy Director of Kyiv-Pechersk Lyceum № 171 «Leader», Scientific correspondent of the Laboratory of Age Psychophysiology of the Institute of Psychology named after G.S. Kostyuk NAPS of Ukraine. Kyiv. Ukraine.

ЗМІСТ

<i>Болотнікова І.В.</i> Визначення чинників складових зовнішньо-професійного самоздійснення працівників профспілок.....	3
<i>Войтович М.В.</i> Психологічні особливості горювання.....	10
<i>Цвоник Г.П.</i> Структурні особливості професійної життєстійкості менеджерів комерційних організацій.....	23
<i>Зеленська З.П.</i> Дослідження впливу шкільної тривожності на рівень розвитку емпатії в учнів основної школи.....	31
<i>Клименко В.В.</i> Психофізіологічні сервомеханізми енергетичної життєстійкості людини.....	43
<i>Кокун О.М., Кодлубовська Т.Б.</i> Психофізіологічна регуляція функціональних станів правоохоронців як засіб розвитку їх особистісно-професійних якостей.....	73
<i>Кокун О.М., Коробейнікова І.Г.</i> Прояв агресії у спортсменів високої кваліфікації.....	83
<i>Корніяк О.М.</i> Життєстійкість у професії викладача.....	93
<i>Крицька А.М.</i> Професійна креативність в освітньому середовищі вищого навчального закладу.....	111
<i>Кружєва Т. В.</i> Особливості професійної спрямованості науковців.....	119
<i>Ляхтадир О.В., Бистра І.І., Євдокимова Л.Г.</i> Розвиток комунікативної компетентності у майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту: емпіричне дослідження.....	128
<i>Мартолог Н.В.</i> Загальна характеристика феномену духовності.....	137
<i>Мар'яненко Л.В.</i> Особистісний фактор у взаємодії вчителя з учнями в контексті гуманістичної парадигми.....	149
<i>Могильяста С.М.</i> Дослідження емоційного інтелекту старшокласників.....	164
<i>Панасенко Н.М.</i> Професія – журналіст: професійно-важливі якості та психологічні особливості.....	177
<i>Підлісна С.В.</i> Аналіз впливу інтерактивних уроків на зниження рівня шкільної тривожності учнів початкової школи.....	187
<i>Примачок Л.Л.</i> Експериментальне дослідження стану сформованості професійної компетентності фахівців з фізичної реабілітації зі стажем роботи понад п'ятнадцять років.....	195
<i>Савченко Т. Л.</i> Сучасні напрямки дослідження уваги – психофізіологічні аспекти, теорії функціонування і розвиток властивостей.....	208
<i>Сіраковська О.Б.</i> Психологічні особливості порушень репродуктивної сфери у жінок.....	227
Відомості про авторів.....	237

Spisok vikoristanih dzherel

1. Ilin E.P. Differentsialnaya psihologiya professionalnoy deyatelnosti. - SPb.: PITER. - 2008. - С. 19.
2. Klimov EA. Puti v professionalizm. Psihologicheskij vzglyad. Uchebnoe posobie. - M.: FLINTA. - 2003. - s. 58.
3. Kovalev B.P. Refleksivnaya regulyaciya pedagogicheskoy deyatelnosti. / B.P.Kovalev //Psihologiya uchitelya. - M.: Pedagogika. - 1989. - s. 6.
4. Kruzheva T.V. Osoblivosti formuvannya deyakih komponentiv profesijnoyi spryamovanosti u studentiv – praktichnih psihologiv v procesi navchannya A/T.V. Kruzheva //Aktualni problemi psihologiyi: Zbirnik naukovih prac Institutu psihologiyi imeni G.S. Kostyuka NAPN Ukraini. - 2010. - Tom V: Psihofiziologiya. Psihologiya prac. Eksperimentalna psihologiya. - S. 130-134.
5. Kruzheva T.V. Deyaki osoblivosti samozdijsnennya naukovciv / T.V.Kruzheva //Aktualni problemi psihologiyi: Zbirnik naukovih prac Institutu psihologiyi imeni G.S. Kostyuka NAPN Ukraini. - 2015. - Tom V: Psihofiziologiya. Psihologiya prac. Eksperimentalna psihologiya. - S. 92-105.
6. Rubinshtejn S.L. Osnovy obshej psihologii. – SPb.: PITER. – 1999. – 255 s.

Kruzheva T.V. Features of the professional orientation of researchers. The article reveals the content and structure of the professional orientation of specialists in the scientific, psychological and pedagogical direction. Based on an empirical study, the polyvalence of a professional orientation was revealed and ways for further research were outlined.

Key words: professional orientation of researchers, professional profiles.

УДК 159.922:796.077.4

Ляхтадир О.В., Быстра І.І., Євдокимова Л.Г.

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ: ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Ляхтадир О.В., Быстра І.І., Євдокимова Л.Г. Розвиток комунікативної компетентності у майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту: емпіричне дослідження. У статті представлено результати дослідження особливостей сформованості комунікативної компетентності та її структурних компонентів у студентів – майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. Проаналізовано залежність розвитку комунікативної компетентності та її складових від статевих і професійних ознак студентів та курсу їх навчання. Здійснено факторний і кореляційний аналіз комунікативної компетентності та її складових, встановлено взаємозв'язки між різними її характеристиками.

Ключові слова: комунікативна компетентність, структурні компоненти комунікативної компетентності, факторний і кореляційний аналіз, майбутні фахівці з фізичної культури і спорту.

Ляхтадир О.В., Быстра И.И., Евдокимова Л.Г. Развитие коммуникативной компетентности у будущих специалистов по физической культуре и спорту: эмпирическое исследование. В статье представлены результаты исследования особенностей сформированности коммуникативной компетентности и ее структурных компонентов у студентов – бу-

дущих специалистов по физической культуре и спорту. Проанализирована зависимость развития коммуникативной компетентности и ее составляющих от половых и профессиональных признаков студентов и курса их учебы. Осуществлен факторный и корреляционный анализ коммуникативной компетентности и ее составляющих, установлены взаимосвязи между разными ее характеристиками.

Ключевые слова: коммуникативная компетентность, структурные компоненты коммуникативной компетентности, факторный и корреляционный анализ, будущие специалисты по физической культуре и спорту.

Сучасне суспільство переживає кардинальні зміни в усіх сферах своєї життєдіяльності, що істотно підвищує вимоги до рівня професіоналізму особистості. А це вимагає розширення та оновлення освітнього діапазону в плані поглиблення професійної підготовки фахівців – зокрема, в аспекті вдосконалення комунікативних вмінь спеціалістів з фізичного культури і спорту. Адже суспільна практика вимагає від суб'єкта спілкування володіння високорозвинутою комунікативною компетентністю як важливим психологічним інструментом професійної діяльності. До того, згідно з прогнозами дослідників щодо найближчих змін у сфері професій (Давос, 2018), у наступні п'ять-десять років система освіти має робити акцент на підготовці тих спеціальностей і спеціалістів, які вміють здійснювати ефективну комунікацію з людьми, здатні виконувати різні професійні функції та ролі в команді. У зв'язку з цим освітні інституції повинні також виховувати у майбутніх спеціалістів вміння бути толерантними, відповідальними, психологічно рівноправними з партнерами професійної взаємодії. Це і зумовило актуальність дослідження комунікативної компетентності, що є неодмінною складовою професійної діяльності фахівця.

Відтак, метою статті є психологічний аналіз результатів емпіричного дослідження комунікативної компетентності майбутніх фахівців з фізичного культури і спорту – визначення показників її сформованості (ключових складових, рівнів розвитку), взаємозв'язку її структурних компонентів.

Огляд літературних джерел з приводу визначення сутності комунікативної компетентності показав, що існують два основних підходи до її тлумачення: через інтерпретацію найближчих до неї понять – комунікативних здатностей і комунікативних знань та вмінь. Так, ряд авторів пояснює комунікативну компетентність через поняття “здатності” (О.О. Аршавська, М.М. В'ятютиєв, Д.І. Ізаренков, Д. Кристел, С. Савіньон й ін). Другий підхід пов'язаний з дослідженнями таких учених, як Н.І. Гез, О.М. Казарцева, О.Ю. Константинова, О.М. Корніяка, Ю.П. Федоренко, Д. Хаймс й ін., котрі визначають комунікативну компетентність через поняття “знання, навички і вміння”. Попри всю різноманітність підходів до розуміння змісту поняття “комунікативна компетентність”, у загальному плані вона розглядається дослідниками як сукупність знань і вмінь особистості про норми і правила спілкування.

На підставі результатів теоретичного аналізу ми розуміємо комунікативну компетентність як сукупність комунікативних знань, вмінь та навичок, за допомогою яких суб'єкт спілкування реалізує цілі та завдання комунікативної діяльності і досягає взаєморозуміння у міжособистісній та професійній взаємо-

дії. Комунікативна компетентність є інтегральним утворенням особистості, побудованим на комбінації пізнавальних відношень, практичних навичок, цінностей, емоцій, поведінкових компонентів, знань та вмінь особистості, використуваних у міжособистісній взаємодії. Як складно організоване особистісне утворення суб'єкта, за допомогою якого він здійснює свою професійну й комунікативну діяльність, комунікативна компетентність виступає засобом, або інструментом, діяльності спілкування.

Запропонована нами структура комунікативної компетентності містить чотири основних структурних компоненти: *когнітивний, комунікативно-мовленнєвий, соціально-перцептивний та інтерактивний*, через які відбувається педагогічно-професійне спілкування майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту.

З метою розв'язання завдань емпіричного дослідження нами підібраний комплекс методик і тестів для діагностування показників сформованості комунікативної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, представлений у таблиці 1.

Таблиця 1

Методи дослідження сформованості структурних компонентів комунікативної компетентності студентів

№ п/п	Компоненти	Мета використання	Методи дослідження
1.	Когнітивний Компонент	З'ясувати комунікативні знання, наявність досвіду спілкування, позитивні особистісно-комунікативні настановлення	- Експертна оцінка розвитку когнітивного компонента комунікативної компетентності; - бесіда, спостереження; - методика «Діагностика комунікативної компетентності у сфері ділового спілкування» А.Г. Самохвалової
2.	Комунікативно-мовленнєвий компонент	З'ясувати сформованість комунікативних вмінь: вміння говорити, вміння слухати, здатність до володіння невербальними засобами спілкування (міміка, пантоміміка, таксика, проксемика)	- експертна оцінка розвитку комунікативно-мовленнєвого компонента комунікативної компетентності; - методика «Вивчення комунікативних й організаторських здібностей» (КОЗ); - тест „Уміння слухати“; - тест „Уміння викладати свої думки“; - методика «Діагностика комунікативної компетентності у сфері ділового спілкування» А.Г. Самохвалової; - «Здатність до публічного виступу»: шкала «Самоаналіз виступів» Е. Еріксона; - анкета «Невербальна виразність вчителя» О.О. Петрової
3.	Соціально-перцептивний компонент	З'ясувати соціально-перцептивні здатності: вміння адекватного міжособистісного сприймання, здатність до емпатійності, вміння	- експертна оцінка розвитку соціально-перцептивного компонента комунікативної компетентності; - методика «Діагностика визначення рівня перцептивно-невербальної компетентності» Г.Я. Розена;

		ня регулювати емоційний стан у взаємодії; здатність за зовнішніми ознаками розуміти психологічну сутність партнера зі спілкування, спроможність створити його цілісний образ	- методика «Діагностика перцептивно-інтерактивної компетентності» Н.П. Фетискіна; - методика «Діагностика комунікативної компетентності у сфері ділового спілкування» А.Г. Самохвалової; - методика «Діагностика рівня емпатійних здібностей» В.В. Бойка
4.	Інтерактивний компонент	З'ясувати інтерактивні здатності (вміння): здатності до встановлення комунікативного контакту, здатність до володіння тактикою організації взаємодії, здатність до володіння технікою переконання у взаємодії, володіння суб'єктом стратегіями психологічного впливу і конструктивними способами поведінки у взаємодії	- експертна оцінка розвитку інтерактивного компонента комунікативної компетентності; - методика «Діагностика перцептивно-інтерактивної компетентності» Н.П. Фетискіна; - методика «Діагностика комунікативної компетентності у сфері ділового спілкування» А.Г. Самохвалової; - методика «Оцінка способів реагування у конфлікті» К.Н. Томаса; - методика «Вивчення комунікативних й організаторських здібностей» (КОЗ); - методика «Діагностика самоконтролю у спілкуванні» М. Снайдера; - тест «Взаємини із співрозмовником»

З метою перевірки достовірності розробленої нами теоретичної моделі психологічної структури комунікативної компетентності майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту було застосовано статистичні процедури факторного аналізу. В результаті виокремлено 43 з 60 гіпотетично визначених нами показників комунікативної компетентності, які найбільшою мірою характеризують компетентність у спілкуванні саме майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. Встановлено п'ять генералізованих факторів, які дістали такі умовні найменування: «Комунікативна компетентність у сфері ділового спілкування», «Особливості взаємин із співрозмовником», «Перцептивний», «Невербальний» та «Інтерактивний». Кожний з п'яти виділених у результаті дослідження факторів являє собою пов'язану закономірним статистичним зв'язком систему показників, які у своїй цілісності утворюють факторну структуру (або певний тип) комунікативної компетентності досліджуваних студентів, що проходять навчально-професійну, фізкультурно-спортивну, підготовку.

Одним з головних завдань нашого дослідження є визначення рівнів сформованості комунікативної компетентності та її компонентів у досліджуваних студентів. Якісна оцінка розвитку комунікативної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту здійснювалася шляхом аналізу кількісних показників. Отримані в дослідженні дані стосовно розвитку комунікативної компетентності досліджуваних можна представити наочно – у вигляді діаграми (див.: рис. 1).

Як бачимо з рис. 1, у значної частини студентів (74,5 %) комунікативна компетентність сформована на середньому рівні. Низький рівень сформованості комунікативної компетентності зафіксовано у 24,5 % студентів. Високим рівнем комунікативної компетентності володіє лише один відсоток студентів. Це обумовлює потребу в її подальшому розвитку у студентів.

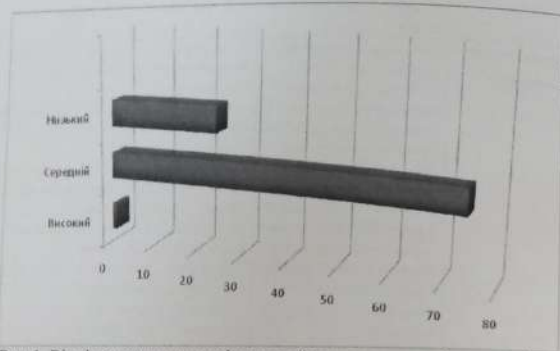

Рис.1. Рівні розвитку комунікативної компетентності студентів

Дослідження показало, що у студентів з високим рівнем розвитку комунікативної компетентності порівняно рівномірно (збалансовано) сформовані всі її структурні компоненти. У студентів з середнім рівнем сформованості комунікативної компетентності найбільшою мірою розвинені комунікативно-мовленнєвий та соціально-перцептивний компоненти. А у студентів з низьким рівнем розвитку комунікативної компетентності її структурні компоненти перебувають у зародковому стані і потребують для свого розвитку активного формувального впливу іззовні і, зрозуміло, зусиль самого суб'єкта спілкування (див.: табл. 2).

Таблиця 2

Рівні розвитку у студентів структурних компонентів комунікативної компетентності (n=156; у %)

Рівень розвитку	Комунікативна компетентність	Когнітивний компонент	Комунікативно-мовленнєвий компонент	Соціально-перцептивний компонент	Інтерактивний компонент
Високий	1,0	23,4	22,4	26,5	22,4
Середній	74,5	37,8	74,5	70,4	71,5
Низький	24,5	38,8	3,1	3,1	6,1

Дослідження також засвідчило, що у студентів жіночої статі наявні всі вичленовані нами – високий, середній і низький – рівні розвитку комунікативної компетентності, але відсоток високого рівня її сформованості зовсім незначний. Водночас у представників чоловічої статі високий рівень розвитку комунікативної компетентності зовсім відсутній, а низький рівень її сформованості значно більший, ніж у представниць жіночої статі. Звідси зрозуміло, що студенти-чоловіки мають докладати більш істотних зусиль для розвитку і корекції своєї комунікативної компетентності.

В результаті емпіричного дослідження встановлено відмінності у сформованості комунікативної компетентності залежно від курсу. У студентів початкових курсів високий рівень сформованості комунікативної компетентності не зафіксовано взагалі – вони мають здебільшого середній і низький рівні її розвитку. Натомість у студентів старших курсів вже наявний високий рівень розвитку комунікативної компетентності, певне зростання середнього рівня її розвитку і незначне зниження низького рівня, що можна пояснити набуттям ними відповідних знань і вмінь, збагаченням досвідом міжособистісної взаємодії у процесі навчально-професійної підготовки.

З'ясовано також відмінності у сформованості комунікативної компетентності студентів залежно від їх спеціальності: «Фізичне виховання» і «Здоров'я людини». У студентів, які навчаються за спеціальністю «Фізичне виховання», здебільшого зафіксовано середній і низький рівні розвитку комунікативної компетентності, а відсоток студентів з високим рівнем її розвитку незначний. Тим часом у студентів, які навчаються за спеціальністю «Здоров'я людини», взагалі відсутній високий рівень розвитку комунікативної компетентності. Для цих студентів характерний низький рівень її розвитку, що значно перевищує аналогічний рівень її сформованості у студентів, які навчаються за спеціальністю «Фізичне виховання» (див.: рис. 2).

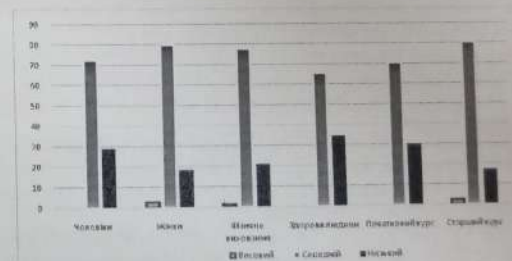

Рис. 2. Рівні розвитку комунікативної компетентності студентів залежно від статі, спеціальності і курсу навчально-професійної підготовки (n=98; у %)

Тим часом сформованість невербальних засобів спілкування має особливе значення для фахівців з фізичного виховання у зв'язку із специфікою їх професійної діяльності. Психодіагностика виокремлених у дослідженні шістьох основних видів невербальних засобів, потрібних цьому фахівцеві для ефективного перебігу його навчально-професійної діяльності, дала такі результати: ці засоби сформовані у студентів здебільшого на середньому рівні, високий рівень їх розвитку має незначний відсоток студентів (див.: табл. 3).

Таблиця 3
Рівні розвитку у студентів невербальних засобів спілкування

№	Види невербальних засобів спілкування	Рівні розвитку (n=98; у %):		
		Високий	Середній	Низький
1.	Здатність до володіння мімікою (контакт очей, виразність міміки)	2	77	21
2.	Здатність до володіння пантомімікою (жестикуляція, пози)	1	85	14
3.	Здатність до виразності, чіткості мовлення (тон і темп)	2	81	17
4.	Здатність до володіння мовленнєво-руховою координацією	2	75	23
5.	Спілкування діями (показ вправ)	2	74	24
6.	Здатність до володіння предметними засобами спілкування (передавання м'яча)	2	71	27

Зауважимо також, що чіткість, тон і темп мовлення відіграють важливу роль у професійній діяльності майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту. Це зумовлено особливостями майбутньої професії. Як відомо, можливі шум, негода, підвищене напруження та велика дистанція під час проведення занять з рухової активності зумовлюють необхідність у голосному мовленні. Потреба подавати команди так само вимагає чіткості мовлення. Відтак, саме цим елементам невербального мовлення слід приділяти особливу увагу у процесі формування та розвитку комунікативної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту.

Вивчення комунікативних і організаційських вмінь досліджуваних студентів дало змогу встановити, що у половині з них не розвинені комунікативні вміння, а також у значного відсотка (37%) студентів не дістали належного розвитку організаційські вміння у спілкуванні.

Оцінка (за допомогою тесту «Взаємини із співрозмовником») сформованості у студентів таких показників комунікативної компетентності, як взаємна підтримка у спілкуванні, злагожденість у міжособистісній взаємодії та залагодження конфлікту, показала вищу нормативність у розвитку перших двох названих показників у студентів зі спеціалізацією «Здоров'я людини», ніж «Фізичне виховання». Разом з тим вельми високий відсоток студентів обох спеціальностей має нижчий від норми розвиток показника «залагодження конфлікту»:

відповідно 59,7% і 73,1%. Це може свідчити про відсутність у майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту здатності до конструктивної взаємодії у ситуації спілкування і навіть про певну рутинність у ставленні цих студентів до свого співбесідника – одногрупників або викладачів, нехтування їхніми інтересами.

Крім того, у конфліктних ситуаціях (за тестом К. Томаса) майбутні фахівці з фізичної культури і спорту надають перевагу такому типу поведінки, як компроміс, що свідчить про їх намагання (через взаємні поступки інтересами) уникати суперечок, віднаходити згоду і взаєморозуміння в навчально-професійній діяльності. Спостерігається також недостатній рівень розвитку *суперництва*, яке тим часом сприяє примноженню фізкультурно-оздоровчих і спортивних досягнень, і *співробітництва*, що виступає найбільш конструктивним типом поведінки в навчальній взаємодії.

Тим часом кореляційний аналіз дав змогу встановити взаємозв'язки між психологічними показниками у структурі досліджуваного феномена. Його результати свідчать про те, що комунікативна компетентність студента – майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту являє собою систему закономірно пов'язаних психологічних характеристик: з нею позитивно, статистично достовірно корелює 53% виділених нами гіпотетично її складових – коефіцієнти кореляції від 0,432 до 0,207 (при $p \leq 0,05$ і $p \leq 0,01$).

До того виділені нами теоретично чотири основних компоненти у структурі комунікативної компетентності, що являють собою більш узагальнені характеристики щодо окремих її складових, мають з досліджуваним феноменом помірний і слабкий позитивний кореляційний зв'язок: це стосується когнітивного (0,207), комунікативно-мовленнєвого (0,237) та соціально-перцептивного (0,297) компонентів (при $p \leq 0,05$ і $p \leq 0,01$); у свою чергу, інтерактивний компонент характеризується лише тенденцією до такого взаємозв'язку. До того соціально-перцептивний компонент корелює з комунікативно-мовленнєвим (0,242) та інтерактивним (0,276) компонентами. Зафіксовано також відсутність кореляційного зв'язку когнітивного компонента з рештою структурних компонентів – має місце лише тенденція до такого зв'язку.

Виокремлені нами структурні компоненти комунікативної компетентності студентів не мають високого позитивного кореляційного зв'язку з досліджуваним феноменом: йдеться про помірний і слабкий зв'язок між ними, а також лише про тенденцію до такого взаємозв'язку з інтерактивним компонентом. Це свідчить про недостатність їх сформованості і неможливість визначити повною мірою розвиток комунікативної компетентності студентів. Разом з тим аналіз емпіричних даних показав, що показник комунікативної компетентності позитивно, статистично достовірно корелює з такими результативними показниками, як досягнення взаєморозуміння в системі «вчитель – учень» і володіння методично-комунікативними прийомами ведення занять.

У результаті емпіричного дослідження ми дійшли таких висновків:

Кореляційний аналіз свідчить про детермінованість сформованості комунікативної компетентності низкою характеристик, що визначають її роз-

виток, а також про багатозначну залежність цих характеристик у структурі досліджуваного феномена.

- Встановлено залежність розвитку комунікативної компетентності та її структурних компонентів від статі (більш високі результати мають жінки); спеціальності (вона сформована більшою мірою у студентів, які навчаються за напрямком «Фізичне виховання» – порівняно з напрямком «Здоров'я людини») і від курсу навчально-професійної підготовки – зафіксовано децю більш високий її розвиток у студентів старших, ніж початкових, курсів.
- Результати дослідження свідчать про недостатність розвитку перцептивно-інтерактивних і перцептивно-невербальних вмінь, які належать до визначальних складових комунікативної компетентності, для ефективного розв'язання завдань майбутньої професійної діяльності цих фахівців і про потребу в їх постійному професійно-комунікативному вдосконаленні.
- Кількісний та якісний аналіз результатів дослідження дав змогу дійти висновку про необхідність корекції і подальшого розвитку психологічних характеристик комунікативної компетентності студентів – майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. Відтак, у перспективі психологічного дослідження комунікативної компетентності – розробка і впровадження в освітній процес психолого-педагогічних технік для розвитку комунікативної компетентності у майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту.

Список використаних джерел

- Ильин Е.П. Психология общения и межличностных отношений / Е.П. Ильин. – Санкт-Петербург: Питер, 2009. – 576 с.
- Корніяка О.М. Психологія комунікативної культури школяра / О.М. Корніяка // Монографія. – Київ: Міленіум, 2006. – 336 с.
- Корніяка О.М. Особливості розвитку комунікативної компетентності фахівців на різних етапах їх професійного становлення / О.М. Корніяка // Психолінгвістика: зб. наук. праць ДВНЗ “Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Григорія Сковороди”. – Переяслав-Хмельницький: ПП “СКД”, 2011. – Вип.8. – С.33-45.
- Лактадир О.В. Психологічні особливості розвитку комунікативної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту: Автореф. дис. ... канд. психол. наук. – Київ: вид-во “Науковий світ”, 2017. – 22 с.
- Психология общения. Энциклопедический словарь / Под общ. ред. А.А. Бодалева. – М.: Изд-во «Когито-Центр», 2011. – 600 с.

Spysok vykorystanykh dzherel

- Ylyn E.P. Psykholohyia obshcheniya u mezhlychnostnykh otnosheniy / E.P. Ylyn. – Sankt-Peterburh: Pyter, 2009. – 576 s.
- Korniiaka O.M. Psykholohiia komunikatyvnoi kultury shkoliara / O.M. Korniiaka // Monohrafiia. – K.: Milenium, 2006. – 336 s.

- Korniiaka O.M. Osoblyvosti rozvytku komunikatyvnoi kompetentnosti fakhivtsiv na riznykh etapakh yikh profesiinoho stanovlennia / O.M. Korniiaka // Psykholinhvistyka: zb. nauk. prats DVNZ “Perciaslav-Khmelyntskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet im. Hryhorii Skovorody”. – Perciaslav-Khmelyntskyi: PP “SKD”, 2011. – Vyp.8. – S.33 – 45.
- Lakhtadyr O.V. Psykholohichni osoblyvosti rozvytku komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv z fizychnoi kultury i sportu: Avtooref. dys. ... kand. psykhol. nauk. – Kyiv: vyd-vo “Naukovyi svit”, 2017. – 22 s.
- Psykhohohiia obshcheniya. Entsyplopedycheskyi slovar / Pod obshch. red. A.A. Bodaleva. – M.: Yzd-vo «Kohyto-Tsentr», 2011. – 600 s.

Lakhtadyr O.V., Bystra I.L., Yevdokymova L.H. Development of communicative competence of future specialists in physical culture and sports: empirical research. The article describes the content and psychological structure of the communicative competence of the individual. The results of the empirical study of the features of the formation of communicative competence and its structural components in future specialists in physical culture and sports are characterized. The dependence of the development of communicative competence and its components on the sexual and professional characteristics of students and the course of their education are analyzed. It has been found that female students have higher results in the development of communicative competence and its structural components. It is formed to a greater extent by students studying in the field of “Physical Education” - compared with the direction “Human Health”. Higher levels of its development were also recorded among senior, than primary, vocational training students.

Factor and correlation analysis of communicative competence and its components is carried out, interrelations between its different characteristics are established.

The results of the empirical study made it possible to characterize quantitatively and qualitatively the level of development of the structural components of the communicative competence of future specialists in physical culture and sports, to highlight the features of the interconnection of its main components, to establish a multifaceted dependence of communicative characteristics in the structure of the phenomenon.

The results of the study indicate the lack of development of perceptually-interactive and perceptually-non-verbal skills, which are the determining components of communicative competence. Therefore, in order to effectively solve the problems of future professional activity of these specialists, continuous professional and communicative improvement is required.

Keywords: communicative competence, structural components of communicative competence, factor and correlation analysis, future specialists in physical culture and sports.

УДК 159.9.016

Мартолог Н.В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФЕНОМЕНУ ДУХОВНОСТІ

Мартолог Н.В. Загальна характеристика феномену духовності. У статті представлений теоретичний аналіз проблеми духовності в контексті сучасних психологічних досліджень, висвітлюються поняття характеру, розуміння природи духовного у людини та його розвитку, розглянуто духовні потреби та ціннісні орієнтації, духовні здібності та духовна діяльність, розкрито поняття духовної безпеки та потреби, культури особистості сучасної людини, її ціннісно-смыслові сфери.